

LBRIS

We know
books

MIZERABILII

Victor Hugo

Traducere din limba franceză
LUCIA DEMETRIUS și TUDOR MĂINESCU

LITERA
București

Cuprins

Partea a doua. Cosette (continuare)	5
Cartea a șasea. Petit-Picpus.....	7
I. Ulicioara Picpus, numărul 62	7
II. Comunitatea religioasă a lui Martin Verga.....	10
III. Asprimi.....	18
IV. Bucurii.....	19
V. Distracții.....	23
VI. Schitul.....	28
VII. Câteva siluete din umbră	31
VIII. <i>Post corda, lapides</i>	34
IX. Un secol sub vâl de călugăriță.....	36
X. Obârșia Închinării Veșnice	38
XI. Sfârșitul mănăstirii Petit-Picpus.....	40
Cartea a șaptea. Paranteza	42
I. Mănăstirea, idee abstractă	42
II. Mănăstirea, fapt istoric.....	42
III. În ce condiții putem respecta trecutul.....	45
IV. Mănăstirea din punctul de vedere al principiilor.....	48
V. Rugăciune.....	49
VI. Bunătatea desăvârșită a rugăciunii.....	51
VII. Ce măsuri trebuie să luăm când facem muștrări.....	53
VIII. Credință, lege	54

Cartea a opta. Cimitirele pun stăpânire pe ce li se aduce	58
I. În care se vorbește de felul cum se intră în mănăstire.....	58
II. Fauchelevant în fața greutăților.....	66
III. Maica Innocente.....	68
IV. În care Jean Valjean pare să-l fi citit pe Austin Castillejo...	81
V. Nu-i de ajuns să fii bețiv ca să fii nemuritor.....	87
VI. Între patru scânduri.....	93
VII. Unde se va afla originea zicalei „Să nu-ți pierzi legitimația“	95
VIII. Un interogatoriu trecut cu bine	103
IX. În mănăstire	107
Partea a treia. Marius	117
Cartea întâi. Parisul cercetat în miezul său.....	119
I. „Parvulus“.....	119
II. Câteva semne particulare.....	120
III. Are pe vino-ncoa	121
IV. Poate fi folositor.....	123
V. Hotarele lui.....	124
VI. Puțină istorie.....	126
VII. Ștregarul parizian și-ar avea locul în castelele Indiei	128
VIII. În care vom citi un cuvânt fermecător al ultimului rege.....	131
IX. Sufletul de altădată al Galiei	133
X. <i>Ecce Paris, ecce homo</i>	134
XI. A glumi, a domni.....	140
XII. Viitorul mocnind în popor	143
XIII. Micul Gavroche	144
Cartea a doua. Marele burghez.....	147
I. Nouăzeci de ani și treizeci și doi de dinți.....	147
II. La așa stăpân, așa casă.....	149
III. Luc-Esprit.....	150
IV. Spre o sută de ani	151
V. Bascul și Nicoletta.....	152
VI. În care se va pomeni de Magnon și de cei doi copii ai ei.....	153
VII. Regula: se primește numai seara.....	155
VIII. Două surori care nu seamănă una cu alta	156

Cartea a treia. Bunicul și nepotul.....	159
I. Un salon de altădată	159
II. Unul dintre strigoii roșii ai timpului	163
III. <i>Requiescat</i>	170
IV. Sfârșitul tâlharului	179
V. Ca să ajungi revoluționar e bine să mergi la biserică	182
VI. Ce se întâmplă când te întâlnești cu un episcop	184
VII. Vreo fustă	191
VIII. Marmura împotriva granitului	197
Cartea a patra. Prietenii A.B.C.-ului.....	203
I. Un grup care era pe cale să intre în istorie.....	203
II. Discursul funebru pentru Blondeau, de Bossuet	218
III. Uimirea lui Marius.....	222
IV. Sala din fund a cafenelei „Musain“	224
V. Orizontul se lărgeste	233
VI. <i>Res Augusta</i>	237
Cartea a cincea. Binefacerile nenorocirii	241
I. Marius nevoiaș.....	241
II. Marius în sărăcie.....	243
III. Marius crește.....	246
IV. Domnul Mabeuf.....	251
V. Sărăcia, sora bună a mizeriei	255
VI. Înlocuitorul	257
Cartea a șasea. Conjuncția a două stele	263
I. Porecla, un mod de formare a numelor de familie.....	263
II. <i>Lux facta est</i>	266
III. Joc de lumină al primăverii	268
IV. Începutul unei boli grele	269
V. Tot felul de trăsnete cad pe capul coanei Bougon	272
VI. Prizonier	274
VII. Aventurile literei „u“ lăsate în voia presupunerilor.....	276
VIII. Chiar și invalizii pot fi fericiți	278
IX. Eclipsa	280
Cartea a șaptea. Patron-Minette	283
I. Minele și minerii	283
II. La fund	285

III. Babet, Gueulemer, Claquesous și Montparnasse	287
IV. Alcătuirea bandei	290
Cartea a opta. Săracul cel păcătos	294
I. Marius, căutând o fetiță cu pălărie, găsește un om cu șapcă	294
II. Descoperire	296
III. <i>Quadrifrons</i>	298
IV. O floare în mocirlă	302
V. Fereștrua providenței	309
VI. Fiara în vizuina ei	312
VII. Strategie și tactică	316
VIII. O rază de lumină	320
IX. Jondrette e gata să plângă	322
X. Tariful cabrioletelor de piață e doi franci ora	326
XI. Mizeria își oferă serviciile suferinței	329
XII. Cum a fost întrebuințată moneda de cinci franci a domnului Leblanc	332
XIII. <i>Solus cum solo, in loco remoto, non cogitabuntur orare Pater Noster</i>	337
XIV. În care un polițist dă două pistoale unui avocat	340
XV. Jondrette își face târguiețile	344
XVI. În care vom regăsi un cântec pe o arie englezească, la modă în 1832	347
XVII. Cum a fost întrebuințată moneda de cinci franci a lui Marius	350
XVIII. Cele două scaune ale lui Marius stau față-n față	355
XIX. Când răscolești mocirla	356
XX. Capcana	360
XXI. Ar trebui arestate mai întâi victimele	386
XXII. Copilul care țipa într-un capitol anterior	390
Partea a patra. Idila din strada Plumet și epopeea din strada Saint-Denis	393
Cartea întâi. Câteva pagini de istorie	395
I. Retezat din rădăcină	395
II. Cusătură proastă	401
III. Ludovic-Filip	404

IV. Crăpături sub temelie	413
V. Fapte din care izvorăște istoria și pe care istoria nu le cunoaște	421
VI. Enjolras și locotenenții lui	433
Cartea a doua. Éponine	439
I. Câmpul Ciocârliei	439
II. Cum se nasc crimele în cloaca închisorilor	444
III. Moș Mabeuf are vedenii	449
IV. Vedenia lui Marius	453
Cartea a treia. Casa din strada Plumet	459
I. Casa tainelor	459
II. Jean Valjean în garda națională	463
III. <i>Foliis ac frondibus</i>	466
IV. Gratiile se schimbă	470
V. Trandafirul își dă seama ce e o armă de luptă	475
VI. Bătălia începe	479
VII. O tristețe mai adâncă decât alta	482
VIII. Cătușele	487
Cartea a patra. Ajutorul de jos poate fi ajutorul de sus	497
I. Râni pe dinafară, vindecare pe dinăuntru	497
II. Mătușa Plutarque poate explica un fenomen fără să se încurce	499
Cartea a cincea. Al cărei sfârșit nu seamănă cu începutul	509
I. Singurătatea îmbinată cu cazarma	509
II. Temerile Cosettei	511
III. Toussaint comentează și ea	514
IV. O inimă sub piatră	517
V. Cosette după scrisoare	521
VI. Bătrânii sunt făcuți ca să plece când trebuie	523
Cartea a șasea. Gavroche	527
I. O poznă a vântului ștregar	527
II. În care Gavroche cel Mic trage foloase de pe urma lui Napoleon cel Mare	530
III. Peripețiile evadării	554

Cartea a șasea PETIT-PICPUS

I

Ulicioara Picpus, numărul 62

În urmă cu o jumătate de veac nimic nu semăna mai mult cu o poartă obișnuită care închide un gang ca poarta cu numărul 62 din ulicioara Picpus. Poarta asta, de obicei întredeschisă în felul cel mai îmbietor, lăsa să se vadă două lucruri, care n-au în ele nimic prea funebru: o curte împrejmuită cu ziduri acoperite de viță și chipul unui portar care lenevește. Deasupra zidului din fund se zăreau arbori înalți.

Când curtea era înveselită de o rază de soare, când portarul era înveselit de un pahar de vin, era greu să treci prin fața numărului 62 din ulicioara Picpus fără să-ți dea prin gând ceva vesel. Cu toate astea, întreveadeai și un loc întunecat.

Pragul zâmbea, dar casa se ruga și plângea.

Dacă izbuteai, ceea ce nu era deloc lesne, să treci pragul – lucru cu neputință aproape pentru toată lumea, pentru că exista un „deschide-te, Sesame!” pe care trebuia să-l știi – dacă, după ce treceai pragul, intrai la dreapta într-o sală mică de unde începeau niște trepte strânse între doi pereți și atât de înguste încât nu avea loc să treacă decât o singură persoană, dacă nu te înfricoșa spoiala galbenă ca penele scatiului cu bordura cafe-nie, care acoperea scara asta, dacă te încumetai s-o urci, coteai o dată, de două ori și ajungeai la primul etaj pe un coridor unde vopsea galbenă și dunga cafenie de jos te urmăreau cu o stăruință liniștită. Scara și coridorul erau luminate de două ferestre frumoase. Coridorul făcea o cotitură și se întuneca. Dacă ajungeai după colț, dădeai după câțiva pași de o ușă cu atât mai tainică cu cât nu era închisă. O împingeai și te găseai într-o odăiță de vreo șase picioare, pătrată, pardosită cu piatră, spălată, curată, rece, tapetată cu hârtie cu floricele verzi de un franc jumătate sulul. Lumina zilei, albă și mată, venea printr-o

fereastră mare împărțită în ochiuri mici, care era la stânga și ținea cât toată lărgimea odăii. Dacă te uitai, nu vedeai pe nimeni; dacă ascultai, nu auzai nici un pas și nici un murmur de voce omenească. Peretele era gol; camera nu era mobilată; nu exista în ea nici măcar un scaun.

Dacă te uitai mai bine, vedeai pe perete, în fața ușii, o gaură pătrată, fiecare latură măsurând cam un picior, cu zăbrele de fier, negre, încrucișate, noduroase, solide, care formau pătrate, aproape cât niște ochiuri de împletitură, mai mici decât o șchioapă și jumătate. Floricelele verzi ale hârtiei de pe perete ajungeau liniștite și în ordine până la zăbrelele acestea de fier, dar fără ca atingerea funebră să le înfricoșeze și să le amețească. Dacă am presupune că o ființă vie ar fi fost atât de slabă încât să încerce să intre și să iasă prin această gaură pătrată, ar fi împiedicat-o totuși grilajul. Nu lăsa să treacă trupul, dar în schimb lăsa să treacă privirea, adică spiritul. S-ar părea că cei de acolo se gândiseră și la asta, deoarece o dublaseră cu o fâșie îngustă de tinichea, vărâtă în perete ceva mai în spate și străpunsă de mii de găuri, mai mărunte decât acelea ale unei strecurători. În josul acestei plăci era făcută o deschizătură întru totul la fel cu aceea a unei cutii de scrisori. La dreapta acestei găuri zăbrele atârna sfoara unei sonerii.

Dacă trăgeai de sfoara aceea, suna un clopoțel și se auzea o voce, atât de apropiată de tine încât te făcea să tresari.

– Cine e acolo? întreba vocea.

Era un glas de femeie, un glas blând, atât de blând încât era lugubru.

Și aici era un cuvânt magic pe care trebuia să-l știi. Dacă nu-l știai, vocea tăcea și peretele își redobânda liniștea, ca și cum de partea cealaltă ar fi fost întunecimea înfricoșătoare a mormântului.

Dacă știai cuvântul, glasul se auzea iar:

– Intrați la dreapta.

Vedeai abia atunci, la dreapta, în fața ferestrei, o ușă cu geamuri, vopsită în cenușiu, deasupra căreia se afla un cadru tot cu geam. Apăsai pe clanță, deschideai ușa și încercai întru totul aceeași impresie pe care ai fi avut-o dacă ai fi intrat la un

spectacol, într-o lojă zăbreilită, mai înainte ca zăbrelele să se tragă la o parte și lustrele să se aprindă. Te aflai, într-adevăr, într-un fel de lojă de teatru în care lumina zilei abia ajungea prin ușa cu geamuri, o încăpere strâmtă, mobilată cu două scaune vechi și cu o rogojină uzată, adevărată lojă cu marginea îndeajuns de înaltă ca să te poți rezema și pe care se afla o tăbliță de lemn negru. Loja asta era zăbreilită, dar nu cu zăbrele de lemn aurit ca la operă, ci cu niște drugi de fier, monstruoși, împletiti groaznic și fixați în perete prin lipituri uriașe, care semănau cu niște pumni închiși.

După câteva minute, privirea începea să se obișnuiască cu acea lumină chioară de pivniță și încerca să străbată grilajul, dar nu trecea dincolo de el decât cu vreo câteva șchioape. Întâlnea acolo o barieră făcută din obloane negre, prinse și întărite de bârne de lemn vopsite în galben, ca turta dulce. Obloanele astea erau făcute din lame lungi și înguste și acopereau toată lărgimea grilajului. Erau întotdeauna închise. După câteva clipe, se auzea o voce care te chema din dosul obloanelor și-ți spunea:

– Sunt aici, ce vreți de la mine?

Era vocea ființei iubite; uneori vocea pe care o adorai. Nu vedeai pe nimeni. Abia auzai zgomotul unei răsuflări. Ți se părea că e un glas care îți vorbește de dincolo de mormânt. Dacă îndeplineai anumite condiții cerute, ceea ce se întâmpla rar, atunci o lamă îngustă de la un oblon ți se deschidea în față și glasul devenea arătare. În spatele grilajului, în spatele oblonului, zăreai, atât cât îți îngăduiau zăbrelele, un cap din care nu se vedeau decât gura și bărbia; restul era acoperit cu un vâl negru. Întrezăreai un vâl de călugăriță și o formă abia distinctă, acoperită cu un giulgiu negru. Capul îți vorbea, dar nu te privea și nu-ți zâmbea niciodată.

Lumina zilei, care venea din spate, cădea în așa fel, încât capul acela îl vedeai alb, iar el te vedea întunecat. Lumina asta era un simbol.

Ochii se cufundau totuși cu nesaț în acea deschizătură care se făcuse, în locul acela închis pentru toate privirile. O lumină tulbure învăluia forma aceea înveșmântată în doliu. Ochii

străbăteau această lumină tulbure, încercând să deslușească ceea ce se afla în jurul arătării. După ceva vreme, îți dădeai seama că nu vedeai nimic. Nu vedeai decât noaptea, vidul, bezna, o ceață de iarnă, amestecată cu aburi de mormânt, un fel de pace groaznică, o tăcere de unde nu venea nimic, nici măcar suspine, o umbră în care nu deosebeai nimic, nici măcar strigoi.

Ceea ce se vedea era interiorul unei mănăstiri. Era interiorul casei încruntate și aspre numită mănăstirea bernardinilor Veșnicei Închinări. Loja în care te aflai era vorbitorul.

Primul glas care vorbise era acela al portăresei, mereu acolo, nemișcată, pe un scaun, tăcută, de cealaltă parte a peretelui, aproape de deschizătura pătrată, apărată de grilajul de fier și de placa cu mii de găuri, ca de o dublă vizieră.

Întunericul în care era cufundată loja zăbreliată venea din faptul că vorbitorul avea o fereastră care dădea spre lumea din afară, dar nici una spre mănăstire. Ochii profani nu trebuiau să vadă nimic din locul acela sfințit.

Exista totuși o lumină și dincolo de bezna aceea: era o viață și în această moarte. Cu toate că mănăstirea asta era cea mai ferită dintre toate, vom încerca să pătrundem în ea, să-l facem și pe cititor să pătrundă, și să spunem, păstrând măsura, unele lucruri pe care povestitorii nu le-au văzut niciodată și, prin urmare, nu le-au spus niciodată.

II

Comunitatea religioasă a lui Martin Verga

Mănăstirea asta, care exista cu mulți ani înainte de 1824 în străduța Picpus, era o comunitate de bernardine, supusă regulilor lui Martin Verga.

Așadar, bernardinele acestea nu țineau de Clairvaux, ca bernardinii, ci de Cîteaux, ca benedictinii. Cu alte cuvinte, nu erau închinare sfântului Bernard, ci sfântului Benedict.

Oricine a răsoit ceasloave știe că Martin Verga a înființat la 1425 o congregație de bernardine-benedictine, care-și aveau centrala ordinului la Salamanca, iar sucursala la Alcalá.

Congregația aceasta s-a ramificat în toate țările catolice ale Europei.

Aceste ordine religioase, altoite unele pe altele, sunt obișnuite în biserica latină. Ca să nu pomenim decât ordinul sfântului Benedict, despre care e vorba aici, trebuie să spunem că la acest ordin se mai afiliază, în afară de comunitatea religioasă a lui Martin Verga, alte patru congregații – două în Italia: Monte-Casino și Sfânta Justina din Padova; două în Franța: Cluny și Sfântul Maur – și nouă ordine: Valombrosa, Grammont, celestinii, camaldulii, certozii, umiliții, olivatorii și silvestrinii, și în sfârșit cistercienii; pentru că Cîteaux el însuși, tulpină a altor ordine, nu e decât un lăstar al sfântului Benedict. Cistercienii datează de la sfântul Robert, abate de Molesme, care a trăit în dioceza Langres la 1098; în schimb, diavolul care se retrăsese în deșertul Subiaco (era bătrân, poate se făcuse schivnic?) a fost gonit din fostul templu al lui Apollo, unde sălășluia în anul 529, de către sfântul Benedict, pe atunci în vârstă de șaptesprezece ani.

Îndată după regula carmelitelor, care umblă cu picioarele goale, poartă o împletitură de răchită pe piept și nu stau jos niciodată, regula bernardinilor-benedictine a lui Martin Verga este cea mai aspră dintre toate. Ele sunt îmbrăcate în negru și poartă un pieptar care, după prescripția specială a sfântului Benedict, urcă până la bărbie. Sunt îmbrăcate cu o rochie de stofă cu mâneci largi, cu un vâl lung de lână, cu acel pieptar care urcă până la bărbie și e croit dreptunghiular pe piept, și capul le e înfășurat cu o fâșie de pânză până la sprâncene. Totul e negru, numai fâșia de pânză e albă. Novicele poartă aceleași haine, însă albe. Cele mai vechi în ordin mai au, pe lângă veșmântul obișnuit, un șirag de mătăni atârnat de brâu.

Bernardinele-benedictine ale lui Martin Verga practică veșnica închinare, la fel cu benedictinele sfântului Potir, care aveau

la începutul veacului acesta două case la Paris: una la Temple, cealaltă în strada Neuve Sainte-Geneviève. De altfel, bernardinele-benedictine de la Petit-Picpus, de care vorbim acum, alcătuiau un ordin cu totul diferit de acela al maicilor sfântului Potir, închise în strada Neuve Sainte-Geneviève și la Temple.

Regulile acestor două ordine erau foarte diferite, de asemenea și felul lor de a se îmbrăca. Bernardinele-benedictine de la Petit-Picpus purtau un pieptar negru, iar benedictinele sfântului Potir din strada Neuve Sainte-Geneviève purtau un pieptar alb și mai aveau pe piept un sfânt potir, înalt de vreo trei degete, de argint sau de aramă aurită. Maicile de la Petit-Picpus nu purtau un astfel de sfânt potir. Veșnica închinare, comună celor de la Petit-Picpus și celor de la Temple, îngăduie totuși ca cele două ordine să fie cu totul distincte. Între maicile sfântului Potir și bernardinele lui Martin Verga e numai o asemănare în ce privește practicile, tot așa cum există o asemănare în ce privește studiile și glorificarea tuturor tainelor în legătură cu copilăria, viața și moartea lui Iisus Hristos și a Sfintei Fecioare, între alte două ordine deosebite și uneori dușmane: Oratoriul Italiei, stabilit la Florența de către Filip de Neri¹ și Oratoriul Franței, stabilit la Paris de către Pierre de Bérulle. Oratoriul din Paris pretindea să aibă întâietatea, pentru că Filip de Neri n-ar fi decât un sfânt, pe când Bérulle fusese cardinal.

Să ne întoarcem la aspra regulă spaniolă a lui Martin Verga.

Bernardinele-benedictine ale acestei comunități nu gustă carnea tot anul, postesc în Postul Mare și în alte multe zile anume orânduite, se trezesc din somn de la ora unu până la trei dimineața ca să-și citească breviarul și să cânte, se culcă în orice anotimp pe cearșafuri de lână și pe paie, nu se scaldă, nu fac foc niciodată, se bat cu vergi în fiecare vineri, respectă regula tăcerii, nu-și vorbesc decât în pauze, de altfel foarte scurte, și

¹ Preot florentin din secolul al XVI-lea, care a înființat ordinul catolic al oratorienilor, introdus și în Franța la începutul secolului următor de către cardinalul Pierre de Bérulle

poartă cămăși de aba timp de șase luni, de la 14 septembrie, ziua Înălțării Sfintei Cruci, până la Paște.

Aceste șase luni înseamnă o împlânzire a regulii care le cerea să le poarte tot anul; numai că această cămașă de aba era cu neputință de îndurat pe căldurile verii și producea febră și spasme nervoase. A trebuit să i se restrângă folosința. Chiar cu această îndulcire, la 14 septembrie, când călugărițele își pun cămașa, au febră vreo trei sau patru zile. Supunere, sărăcie, castitate, claustrare – iată jurământul lor monahicesc, mult înăspriț de regulă.

Stareța e aleasă pe trei ani de către maicile numite „maici din sfat“, deoarece au dreptul să facă parte din sfatul mănăstirii. O stareță nu mai poate fi realeasă decât de două ori, ceea ce limitează cea mai lungă domnie a unei starețe la nouă ani.

Ele nu văd niciodată preotul care oficiază; acesta le rămâne mereu ascuns de o pânză întinsă, înaltă de șapte picioare. La predică, atunci când predicatorul e în capelă, ele își lasă vâlul peste față. Trebuie să vorbească întotdeauna încet, să meargă cu ochii în pământ și cu capul plecat. Un singur bărbat poate să intre în mănăstire, și anume arhiepiscopul diocezei.

Mai e unul: grădinarul; dar acesta e întotdeauna un moșneag și pentru ca să fie singur în grădină, iar maicile să fie vestite ca să-l ocolească, i se pune un clopoțel la genunchi.

Ele sunt supuse stareței printr-o ascultare totală și pasivă. E o supunere canonică în toată abnegația ei. Ca la glasul lui Hristos: *ut voci Christi*, la mișcarea la primul semn: *ad mutum at primum signum*, îndată, cu fericire, cu râvnă, cu un fel de supunere oarbă: *prompte, hilariter, perseveranter et caeca obedientia*, ca pila în mâna muncitorului: *quasi liman in manibus fabri*, nu pot scrie sau citi nimic, fără să le fie îngăduit anume: *legere vel scribere non addiscerit sine expressa superioris licentia*.

Fiecare dintre ele face, la rândul ei, ceea ce se numește o ispășire. Ispășirea e rugăciunea pentru toate păcatele, pentru toate greșelile, pentru toate dezordinile, pentru toate pângăririle,

pentru toate nedreptățile, pentru toate crimele care se săvârșesc pe pământ. Timp de douăsprezece ceasuri fără întrerupere, de la ora patru după-masă până la patru dimineața sau de la patru dimineața până la patru după-masă, sora care face ispășirea stă în genunchi, pe piatra goală, înaintea sfântului potir, cu mâinile împreunate și cu funie la gât. Când oboseala ajunge de neîndurat, ea se culcă cu fața la pământ, cu brațele întinse. Asta îi e singura ușurare. În atitudinea asta se roagă pentru toți păcătoșii lumii. Lucrul acesta e măreț până la sublim.

Deoarece actul acesta se îndeplinește în fața unui stâlp în vârful căruia arde o lumânare, se spune fără deosebire „a face o ispășire” sau „a fi la stâlp”. Călugărițele preferă chiar, din umilință, această ultimă expresie, care închide în ea ideea chinului și a înjosirii.

A face ispășirea e un act care absoarbe tot sufletul. Sora de la stâlp nu și-ar întoarce capul chiar dacă ar fi să cadă trăsnetul în spatele ei.

Afară de asta, în fața sfântului potir stă întotdeauna în genunchi o călugăriță. Stă astfel o oră. Se schimbă una pe alta ca sentinelele. Asta e veșnica închinare.

Starețele și maicile poartă întotdeauna nume pătrunse de o gravitate anume, care amintesc nu de sfinți și de martiri, ci de clipe din viața lui Iisus Hristos, așa de pildă maica Navité¹, maica Conception², maica Présentation³, maica Passion⁴. Cu toate astea, numele de sfinte nu sunt oprite.

Când le vezi, nu le vezi decât gura. Toate au dinții galbeni. Niciodată n-a intrat în mănăstire vreo perie de dinți. A-ți spăla dinții e un păcat care stă în vârful scării, pe a cărei ultimă treaptă se află pierderea sufletului.

Ele nu rostesc niciodată cuvintele „a mea” sau „al meu”. Ele n-au nimic al lor și nu trebuie să țină la nimic. Ele spun despre orice lucru „al nostru”; de pildă: vâlul nostru, mătăniile noastre;

¹ Nașterea Domnului

² Zămislirea

³ Intrarea în biserică

⁴ Patimile Domnului

dacă ar vorbi despre cămașa pe care o poartă ar spune „cămașa noastră”. Câteodată se leagă de câte un lucru mic, de o carte de rugăciuni, de o relicvă, de o medalie sfințită. Îndată ce-și dau seama că încep să țină la un astfel de lucru, trebuie să-l dăruiască. Își aduc aminte mereu de un răspuns al sfintei Tereza dat unei doamne din lumea mare, care îi spusese în clipa când intrase în ordin: „Îngăduie-mi, maică, să trimit să-mi aducă o biblie la care țin foarte mult”. „Ah, ții la ceva! În cazul ăsta nu intra la noi.”

Oricăreia dintre ele îi e oprit să se închidă singură și să aibă un colț al ei, „o odaie”. Ele trăiesc în celule deschise. Când se întâmpină una pe alta, una spune: „Fie lăudat și adorat preasfântul potir al altarului!” Cealaltă răspunde: „Pururea!” Aceeași ceremonie când una bate la ușa celeilalte. Abia a fost atinsă ușa și auzi de partea cealaltă o voce blândă care spune în grabă: „Pururea!” Ca orice lucru repetat, el ajunge să fie mașinal, prin obișnuință. Și cea de afară spune uneori „Pururea!” mai înainte ca cealaltă să fi avut timp să spună, ceea ce de altfel e destul de lung: „Fie lăudat și adorat preasfântul potir al altarului!”

La vizitandine¹, cea care intră spune: „Ave Maria”² și cea la care vine spune: „Gratia plena”³. E „bună ziua” lor și e într-adevăr „binecuvântată”.

La fiecare ceas al zilei, clopotul din biserica mănăstirii bate trei lovituri suplimentare. La semnalul acesta, stareța, maicile din sfat, profesele, conversele, novicele, postulantele, întrerup ceea ce spun, ceea ce fac sau ceea ce gândesc și rostesc toate împreună, dacă e ceasul cinci, de pildă: „La ora cinci și la orice oră, fie lăudat și adorat preasfântul potir al altarului!” Dacă e ceasul opt: „La ora opt și la orice oră...” și așa mai departe, după ora care e.

Obiceiul acesta, al cărui scop e să întrerupă firul gândurilor și să le aducă mereu la Dumnezeu, există în multe comunități,

¹ Maici care aparțin ordinului vizitării

² Bucură-te, Maria

³ Binecuvântată

numai că formula variază. Astfel, la Copilul Iisus se spune: „La ora asta și la orice oră, iubirea pentru Iisus să-mi înflăcăreze inima!”

Benedictinele-bernardine ale lui Martin Verga, închise în urmă cu cincizeci de ani la Petit-Picpus, își cântau slujba pe o psalmodiere gravă, cântec gregorian pur, și totdeauna cu o voce plină, cât ține serviciul divin. Oriunde era un asterisc în liturghier, ele făceau o pauză și spuneau încet: „Iisus-Maria-Iosif”. Pentru serviciul morților luau un ton atât de jos, încât vocile de femeii coboară cu greu până la el. Efectul era neașteptat și tragic.

Cele de la Petit-Picpus își făcuseră un cavou sub altar pentru mormântul comunității. „Guvernământul”, cum spun ele, nu le îngăduie să bage sicrie în cavou. Așadar, când mureau, trebuiau să iasă din mănăstiri. Lucrul acesta le întrista și le uimea, ca o abatere de la lege.

Ca o mărunță consolare, li se dăduse voie să fie înmormântate la o oră anumită, într-un colț anumit din cimitirul Vaugirard, care se afla pe un loc ce aparținuse odinioară comunității lor.

Călugărițele ascultau în fiecare joi liturghia cea mare, vechernia și toate slujbele, ca duminica. Ele mai respectau și toate sărbătorile mai mici, aproape necunoscute laicilor, și de care biserica făcea altădată risipă în Franța și face și azi în Spania și Italia. Opririle lor la capelă sunt nesfârșite. În ce privește numărul și durata rugăciunilor lor, nu putem da o mai bună idee despre ele decât pomenind vorbele naive ale unei maici: „Rugăciunile postulantelor sunt înfricoșătoare, acele ale novicelor sunt mai grozave, iar rugăciunile profeselor sunt încă și mai grozave”. Călugărițele se întrunesc o dată pe săptămână; stareța prezidează, maicile din sfat iau parte. Fiecare soră vine la rândul ei, îngenunchează pe piatră și se spovedește cu glas tare, în fața tuturor, spunând greșelile și păcatele pe care le-a săvârșit în timpul săptămânii. Maicile din sfat se sfătuiesc după fiecare spovedanie și împart cu voce tare pedepsele.

Afară de spovedania cu glas tare, căreia îi sunt rezervate greșelile ceva mai grave, pentru greșelile mărunte există ceea ce ele numesc „vina”. A te învinovați înseamnă a te prosterna cu fața la pământ, în timpul slujbei, înaintea stareței, până ce aceasta, căreia nu i se spune niciodată altfel decât „maica noastră”, o înștiințează pe vinovată, printr-o lovitură scurtă în lemnul stranei, că poate să se ridice. Învinovățirea se face pentru nimica toată. Un pahar spart, un vâl sfâșiat, o întârziere fără vrere de câteva secunde la o slujbă, o notă falsă la biserică etc., ajunge pentru ca să te învinovățești. Învinovățirea se face în mod spontan: vinovata însăși (cuvântul acesta e aici la locul lui în mod etimologic) e aceea care se judecă și pedepsește. În zilele de sărbătoare și duminicile, patru maici psalmodiază slujba în fața unui pupitru mare cu patru locuri. Într-o zi, una dintre maicile cântărețe intona un psalm care începea cu *Ecce*¹ și în loc de *Ecce* spuse tare notele acestea trei: do, si, sol; ea se învinovăți pentru zăpăceala ei cât ținu toată slujba. Ceea ce făcea ca greșeala să fie foarte mare era faptul că întreg consiliul răsese. Când o călugăriță e chemată la vorbitor, fie ea și stareța, își lasă vâlul jos, după cum am mai spus, așa ca să nu i se vadă decât gura.

Numai superioara poate să comunice cu străinii. Ceilalți nu-și pot vedea decât rudele apropiate și asta foarte rar. Dacă, din întâmplare, cineva din afară vine să vadă o călugăriță pe care a cunoscut-o sau iubit-o în viața lumească, e nevoie de adevărate tratative. Dacă e o femeie, autorizația poate fi acordată uneori: maica vine și i se vorbește printre obloanele care nu se ridică decât pentru o mamă sau pentru o soră. Nu mai e nevoie să spunem că această îngăduință nu este niciodată acordată bărbaților.

Asta este regula sfântului Benedict, înăsprită de Martin Verga.

Călugărițele acestea nu sunt deloc vesele, rumene și fragede, cum sunt adeseori fetele din alte ordine. Sunt palide și grave. Între 1825 și 1830, trei dintre ele au înnebunit.

¹ Iată

III Asprimi

Vreme de cel puțin doi ani, uneori chiar patru, ești postulată; patru ani, novice. Legămintele definitive pot fi rostite numai arareori înainte de douăzeci și trei sau douăzeci și patru de ani. Văduvele nu sunt permise în ordinul bernardinilor-benedictine ale lui Martin Verga.

Aceste benedictine se dedau, în celulele lor, la chinuri necunoscute, despre care nu trebuie să se vorbească niciodată.

În ziua când o novice își face „profesiunea“, ea e îmbrăcată cât se poate mai frumos, i se pun pe cap trandafiri albi, i se perie și i se încrețește părul, apoi se culcă pe pământ, e acoperită cu un văl mare negru și i se cântă slujba morților. Călugărițele se împart atunci în două șiruri: un șir trece pe lângă ea spunând cu o voce plângătoare: „Sora noastră a murit“, iar celălalt șir răspunde cu un glas răsunător: „Trăiește întru Iisus Hristos!“

În epoca în care se petrecea această întâmplare, pe lângă mănăstire se afla și un pension. Era un pension de fete de nobili, cele mai multe bogate, printre care se deosebeau domnișoarele de Saint-Aulaire, de Bélissen, și o englezoaică cu numele ilustru și catolic de Talbot. Fetele astea, educate de mamele între patru pereți, creșteau dezgustate de lume și de veacul lor. Una dintre ele ne spunea într-o zi: „Era destul să văd pavajul străzii ca să tremur din cap până-n picioare“. Erau îmbrăcate în albastru, cu o scufie albă și un sfânt duh de argint aurit sau de aramă prins pe piept. În zilele de mare sărbătoare, mai cu seamă de Sfânta Martha, li se îngăduia ca o înaltă favoare și supremă fericire să se îmbrace în călugărițe și să facă slujbă și practicile sfântului Benedict timp de o zi întreagă. La început, călugărițele le împrumutau veșmintele lor negre. Lucrul acesta păru profan și starea îl interzise. Împrumutul nu fu îngăduit decât novicelor. Dar reprezentările acestea, îngăduite fără îndoială și încurajate în mănăstire de un spirit tainic de prozelitism și ca să le dea copiilor un prim îndemn să îmbrace rasa, erau o reală fericire și o adevărată recreație pentru eleve. Pur și simplu se

distrau. „Era ceva nou: aducea o schimbare.“ Prilejuri nevinovate ale copilăriei, care nu izbutesc de altfel să ne facă pe noi, cei care trăim în societate, să pricepem fericirea de a ține în mână un pământ și de a sta în picioare ceasuri întregi cântând, câte patru, în fața unui pupitru!

Elevele se supuneau tuturor practicilor mănăstirii, dar nu și austerității. Cutare femeie tânără, întoarsă în lume și după mulți ani de căsătorie, nu ajunsese să se dezobișnuiască de a spune la repezeală, ori de câte ori cineva îi bătea la ușă: „Pururea!“ Elevele, ca și călugărițele, nu-și vedeau părinții decât în vorbitor. Chiar mamele lor nu aveau voie să le sărute. Iată până unde mergea severitatea în privința asta: într-o zi, o fată fu vizitată de maică-sa, care era întovărășită de o surioară a fetei, în vârstă de trei ani. Eleva plângea, fiindcă voia să-și sărute sora. Cu neputință. Se rugă s-o lase pe fetiță să-și treacă cel puțin mânuța printre zăbrele ca să i-o sărute. Lucrul acesta fu refuzat aproape cu indignare.

IV Bucurii

Fetele astea tinere au umplut, totuși, casa aceea gravă cu amintiri încântătoare.

În unele ceasuri copilăria răsună în mănăstire. Suna pentru recreație. O ușă se răsucea în țâțâni. Păsările ciripeau. Bun! Iată copiii! O năvală de tinerețe inunda grădina tăiată în cruce ca un giulgiu. Fețe strălucitoare, frunți dalbe, ochi nevinovați, plini de o lumină veselă, ca un fel de zori de zi, se împrăștia prin întuneric. După ce se isprăveau psalmii, clopotele, soneriile, dangătul, slujbele, izbucnea deodată zgomotul fetițelor, mai plăcut decât zumzetul albinelor. Se deschidea stupul bucuriei și fiecare dintre ele își aducea mierea ei. Se jucau, se chemau, se strângeau la un loc, alergau; guri cu dințișori albi, frumoși, pâlăvrăgeau prin colțuri; de departe, vălurile supravegheau răsesele, umbrele pândeau razele, dar ce însemnătate avea asta! Străluciau,